

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'TILADIGAN
TARBIYA DARSLIGINING MAZMUN MOHIYATI

Namangan Davlat Pedagogika instituti

Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi(Boshlang'ich ta'lim)

1-kurs magistranti

Abdunazarova Muslima

Annotatsiya:Maqola umumiy o'rta ta'lim maktablarida joriy etilgan tarbiya darsligining mazmunini va uning ilmiy metodik asoslarini yoritib beradi .

Kalit so'zlar:tarbiya, milliy tarbiya, kreativ fikrlash, umuminsoniy qadriyatlar, global tafakkur, malaka talablari, didaktik talab, ilmiy metodik talab, pedagogik-psixologik talab, estetik talab, gigiyenik talab.

Bugun mamlakatimizda har bir sohaga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, ta'lim sohasidagi o'zgarishlar ilg'or pedagog kadrlarning yanada bilimli ,yanada izlanuvchan bo'lishlarini talab qilyapti. Maktablarda olib borilayotgan islohotlar, xususan, darsliklarning jahon standartlariga muvofiq tarzda o'zgartirilayotganligi fikrimizga yaqqol misol bo'la oladi. Darsliklarning integratsiyalashganligi, ulardagi ma'lumotlar bazasining aniqligi va mazmundorligi, bundan tashqari, ularning xalqaro baholash turlariga asoslanib tuzilganligi o'quvchi yoshlarning intellektual hamda bilim salohiyatining o'sishiga yordam beryapti.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyundagi Umumiy O'rta Ta'lim Muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora tadbirlari to'g'risidagi 422-son qarori maktablarda o'quvchi yoshlarning yoshi va psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning ongiga milliy va umumbashariy qadriyatlar hamda yuksak ma'naviyatni yanada chuqur singdirish, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, insonparvarlik xususiyatlarini singdirish, umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni yangicha asosda tashkil etish maqsadida "tarbiya" alohida fan sifatida

kiritildi. Unga ko'ra darslik "Odobnoma", "Vatan tuyg'usi", "Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari" hamda "Dunyo dinlari tarixi" fanlarini birlashtiradi. Shuni aytib o'tish joizki, ushbu tarbiya darsligi Xitoy Xalq Respublikasi, Singapur, Yaponiya, Koreya Respublikasi, Avstraliya, Germaniya, Buyuk Britaniya, Fransiya va Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlarning tajribalarini o'rgangan holda har tomonlama tahlil qilindi. Tarbiya darsligi o'quvchilarda kognitiv va erkin fikrlashni hamda ularning kreativ fikrlashini rivojlantiradi. Xususan, bolalarda ilmiy dunyoqarash va global tafakkur yuritish kompetentligini shakllantirish ham fanning ilmiy metodik asosi hisoblanadi.

Fanning mazmuni quyidagilarni tashkil etadi:

Boshlang'ich sinf (A2), to'qqizinchi sinf (A2+), o'n birinchi sinf (V1) bitiruvchisiga qo'yiladigan minimal malaka talablari, kompetensiyalar, baholash tizimi va o'quv dasturlari;

Har bir bosqichda o'quvchi yoshlarni milliy va umumbashariy ruhda tarbiyalash;

O'quvchilar tarbiyasida oila va maktab hamkorlik aloqalarini mustahkamlash hamda ular ongida ota-onalarga, o'zga din vakillariga bo'lgan hurmatni shakllantirishni qo'llab-quvvatlash;

Bola huquqlarini qonun doirasida himoya qilish;

"Milliy tiklanishdan ---- milliy yuksalish sari" tamoyili asosida milliy an'ana va qadriyatlarni singdirish;

O'quvchilarni har tomonlama ham ruhiy ham jismoniy ham ma'naviy jihatdan tarbiyalash va ularni ijtimoiy hayotda yuz beradigan turli murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatish;

Bolada faol fuqarolik pozitsiyalarini rivojlantirish;

Dunyo dinlari haqida to'g'ri tasavvuriy tushunchalar berish va ularning hech birida zo'ravonlik targ'ib etilmasligini tushuntirish;

Ma'naviy jihatdan muammosi bor yoki notinch oila farzandlari va jinoyatchilikka, zo'ravonlikka moyilligi bor bolalar bilan individual ishlash tizimini takomillashtirish;

Binobarin, ushbu darslikka didaktik, giyiyenik, pedagogik-psixologik kabi talablar ham qo'yilgan.

Darslikka qo'yiladigan didaktik talablar:

o'quvchilar tomonidan o'quv materiallarining to'liq o'zlashtirilishini ta'minlash;

matnlar axborot berishga emas, balki o'quv fani mazmun-mohiyatining o'quvchilar tomonidan anglash va hayotga tatbiq qilish maqsadlariga xizmat qilishi; qiziqarli, lo'nda va hamma uchun qulay va tabaqalashtirilgan bo'lishi;

ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, vatanparvarlik va millatlararo totuvlik talablariga javob berishi, aniq dalillarga asoslangan materiallardan tarkib topishi;

ta'limning kundalik hayot va amaliyot o'rtasidagi bog'liqligini ta'minlashga, olingan bilimlarni amaliyotda qo'llay olish iqtidori shakllantirilishiga, boshqa o'quv fanlari bilan uzviy bog'liqlikni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lishi;

rasmlar ko'rinishidagi illyustratsiyalar: xaritalar, chizmalar, sxemalar, jadvallar, diagrammalar, fotosuratlar, infografikalardan iborat mediamahsulotlar bilan bezatilgan bo'lishi;

o'quvchilar psixo-fiziologik rivojlanish darajasiga mos yangi tushunchalar, atamalar, qoidalar, ta'riflar va shu kabi lug'at ko'rinishida ifodalangan bo'lishi lozim.

Darslikka qo'yiladigan ilmiy-metodik talablar:

fan-texnikaning so'nggi yutuqlarini o'zida aks ettirishi;

o'quv fani mavzularining mazmunan yaxlitligi ta'minlangan bo'lishi;

o'quv fani mavzulari adabiy til qoidalariga qat'iy rioya qilgan holda oddiy, sodda, tushunarli va ravon tilda bayon qilinishi;

mantiqiy ketma-ketlik va izchillikka amal qilinishi;

O'zbekiston xalqining mentalitetiga zid bo'lmagan tegishli illyustratsiyalar bilan boyitilishi;

savol va topshiriqlarning aniq ifodalangan bo'lishi;

o'quvchilarni fikrlashga, yozishga, tasvirlashga, chizma chizishga, hisoblashga, amaliy ishlarni bajarishga, tajribalar o'tkazishga o'rgatishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish nazarda tutilgan bo'lishi;

bir tushunchaning ikki xil atama bilan ifodalanishiga, sanalarni keltirishda noaniqlikka yo'l qo'yilmasligi;

o'quvchilarni muvaffaqiyatli ijtimoiy hayotga yo'naltirishga oid matn va rasmlar, izohli lug'at, texnik ijodkorlik, mantiqiy va innovatsion tafakkurni o'stirishga qaratilgan loyihalash hamda modellashtirish topshiriqlarini qamrab olgan bo'lishi lozim.

Darslikka qo'yiladigan pedagogik-psixologik talablar:

keng jamoatchilik tomonidan tan olingan ilmiy asoslangan ma'lumotlar, o'quvchilarning bilim darajalari, eslab qolish qobiliyatlari, tafakkuri inobatga olingan holda, voqea va hodisalarning mohiyatini anglashga hamda amaliy qiziqishlarini rivojlantirishga, bilim olish va amaliy faoliyat bilan shug'ullanishga bo'lgan ehtiyojlarini to'laqonli qondirishga yo'naltirilgan bo'lishi;

o'quv fani mavzularining o'quvchi yoshi va psixo-fiziologik xususiyatlariga mos holda berilishi, ma'lum bir faktlar, tushunchalar, qoidalar va fanlararo bog'liqlikni hisobga olgan holda tushunarli bayon qilinishi;

o'quvchilarning yangiliklarni qabul qilish qobiliyatlari, oldin olgan bilimlarini o'zlashtirganlik darajasi hisobga olinishi lozim.

Darslikka qo'yiladigan estetik talablar:

belgilangan talablar darajasida yorqin, rangli, chiroyli bezatilgan, zamonaviy dizayniga mos bo'lishi;

matnlar va illyustratsiyalarning uyg'unligi va o'quvchilar yoshiga mosligi;

bo'lim, bob, mavzular matnlarining turli shakl va ranglar bilan ajratilishi, ularning mutanosibliigi ta'minlanishi lozim.

Darslikka qo'yiladigan gigiyenik talablar:

matn va illyustratsiyalar sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga mos bo'lishi;

harflarning kattaligi va qog'ozning sifati (og'irligi, qalinligi, oqligi va shaffofligi) ta'lim muassasalari uchun matbaa mahsulotlarining xavfsizligi to'g'risidagi umumiy texnik reglamenti talablariga mos bo'lishi lozim.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, bugun tarbiya fani maktab o'quvchilari

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

---

tarbiyasida va ularning hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu darslik ularning ongiga milliy va umumbashariy qadriyatlar hamda yuksak ma'naviyatni yanada chuqur singdiradi, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, insonparvarlik xususiyatlarini singdirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Milliy tarbiya konsepsiyasi
2. <https://lex.uz/ru/docs/-4885018?ONDATE=05.04.2022%2000>
3. Boshlang'ich sinflar uchun mo'ljallangan tarbiya darsliklari.